

Este fergeteges táncházat szervezett a diákoknak a megyei egyesületnek is otthont adó esztergomi Szentgyörgymezői Olvasókör, amelyre meghívták a környező falvak működő táncsoportjait is.

A nap befejezéseként az Uzicseli Hadzsi Ibrahim Dzsámit tekintették meg a vendégek Szekeresné Czinege Erzsébet igazgató asszony és Borz Tamás történész vezetésével, akitől megtudtuk, hogy az esztergomi török uralom 130 éves ideje alatt (1543–1595 és 1605–1683), az 1600-as évek első felében épült az épület, amelyhez ma Magyarországon nincs hasonló. A mai Dzsámi kávézónak teret adó helyiség bizony elég forgalmas „átjáróház” volt. Századokkal ezelőtt ugyanis ez volt az esztergomi Víziváros városrész főútja, aminek bizonyítéka a ma is látható és bejárható, a középkorból épen megmaradt járóköves út, amely ma is a kávézó részét alkotja. A dzsámit helytakarékosági okokból pont ezen utca fölé építették. A hangulatos „középkori kávézóban” élvezettel hallgatták az egyetemisták vendéglátóink és Gergely Endre tanár úr – egyesületünk tagja – érdekes történeteit.

Vasárnap, a konferencia zárónapján a résztvevők Esztergom város és a magyar történeti múlt emlékeivel ismerkedtek a Vármúzeumban, Koditek Pál helytörténész vezetésével.

A konferencia zárására a vár királyi tróntermében került sor, ahol Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke foglalta össze a három nap tanulságait, élményeit és a terveket a következő évre. Megköszönte a megyei honismereti egyesület munkatársainak, valamint Végső István szövetségi titkárnak a szervező- és lebonyolító munkáját.

Fakultatív programként a Babits-ház megtekintésével zárult a háromnapos tanácskozás. Babits Mihály „nyári lak”-ának üveges verandájáról meggyőződhattünk arról, amit a költő oly csodálatosan fogalmazott meg:

*„kertem az egész táj, hol óriás csiga  
kétszarvú dómjával e bölcs bazilika.”*

Úgy érzem, tartalmas, élményekben gazdag három napot töltöttek el itt a konferencia résztvevői és visszatérnek még városunkba és megyénkbe is!

*Forróné Virág Zsuzsa*

## Megnyitóbeszéd az V. Országos Hon- és Népismeret Konferencián

Tisztelt Polgármester Asszony! Tisztelt Elnök Asszony!  
Tisztelt Dékán-helyettes Úr! Kedves Tanárok és Leendő Tanárok!

Immár ötödik alkalommal rendezzük meg az Országos Hon- és Népismeret Konferenciát, amelyet egyetemista és főiskolai hallgatóknak szervezünk minden évben. Az idei évtől fogva ezt a kört a fiatal pályakezdő pedagógusokkal is bővítettük, egyrészt azzal a céllal, hogy többen lehessünk, másrészt, hogy lehetőséget adjunk azoknak is, akik már hallgatóként részt vettek e módszertani konferenciánkon. Vannak itt köztünk többen is, akikkel már nem először találkozhatunk, külön köszöntöm emiatt Faragó Anna Angelikát, aki mind a négy eddigi Hon- és Népismeret Konferencián ott volt és immár pályakezdőként is eljött, úgyhogy immár behúzhatja az ötödik strigulát.

Örömmel jöttünk ismét Esztergomba, a Dunakanyar gyönyörű városába, történelmünk egyik kiemelt pontjára. Mint mondtam ismét, mert legutóbb 2013-ban tartottuk itt ifjúsági országos konferenciát, nevezetesen a XVIII. Országos Honismereti Akadémiát, amelyet akkor, utoljára rendeztünk meg egységesen az ifjúságnak, középiskolásoknak és egyetemistáknak egyaránt. Nagyon emlékeztet az az akadémia, hiszen a népviseletek témakörben rendeztük meg, és máig kedves emlék nekem – de biztos vagyok abban, hogy mindenkinek, aki akkor itt volt –, mert nagyon sokan a diákok közül népviseletben adtak elő és jó volt látni, hogy a gazdag tartalom mellett megmutatkozott a megfelelő forma is. Jó volt hallani és látni is a fiatalokat, ahogy bemutatták szülőföldjük viseletét. Én nagyon remélem, hogy ez most is így lesz: hogy most is jó és érdemes lesz hallgatni és látni mindazt, amivel szervezőként a Honismereti Szövetség és a Péczeli József Komárom-Esztergom Megyei Honismereti Egyesület készült. Minden évben más témában, a hon- és népismeret oktatásának más részterületén kívánunk segítséget, módszertani ajánlásokat adni a leendő tanároknak, fiatal pályakezdőknek. Idén a honismereti táborok, tanulmányi kirándulások, erdei iskolák szervezésének módszertani kérdéseivel foglalkozunk. Ezzel kapcsolatban számos gondolat foglalkoztat, jut eszembe, de csak egyet emelnék ki köszöntőmben, ez pedig a tanulmányi kirándulások témaköre.

E kirándulásokkal kapcsolatosan mindenkinek rengeteg tapasztalata és élménye van. Nekem is számos, még az általános iskolai évekből. Jó emlékezni ezekre – akár szakmai szemmel is, mert nekem egy olyan osztályfőnököm, magyartanárom volt, aki felkészülten vitt el minket az ország különböző helységeibe, úgy, hogy bevont minket az egyes történelmi nevezetességek megismertetésébe is. Tehát kis felsősként pl. Hollókőn én tarthatam kiselőadást az osztálytársaimnak néhány percben. Most is fontos, ha nem fontosabb, mint valaha, hogy a tanulmányi kirándulást vezető pedagógusok felkészítsék a diákokat az útra. Munkahelyemen, a Magyar Nemzeti Múzeumban nagyon sokszor láttam, hogy a kiállításokat meglátogató osztályok egyszerűen végigviharzanak a termeken, nemegyszer a tanárok felügyelete nélkül vagy elnéző kíséretükben. És nem történik semmi, csak letudja mindenki a kötelezőt. Szörnyű ezt látni, mert az ember tudja, hogy ez „a megvolt”, „a túléltek” érzése helyett „a tetszett”, „a megérte”, „az érdekes volt” élményével is találkozhatnának a diákok. Megérezhetnék például minden ilyen alkalommal, hogy ahol járnak, legyen az budapesti nagy múzeum vagy kicsi vidéki tájház, hogy amit látnak az övék, az ő történelmük, történetük része és nem csak egykor élt embereké. Megérezhetnék és tudatosulhatna bennük, hogy közük van hozzá. Nagyon sokszor nem ez történik és a tanulmányi kirándulások elszalasztott lehetőségek maradnak, olyan alkalmak, amikor nem történt meg az, aminek meg kellett volna: a közösségi élmény, a szellemi feltöltődés, a lelki gazdagodás. Berohannak oda, ahova kell, aztán végig, nem keresnek semmit, ezért nem is találnak semmit. És teszik ezt sokszor úgy tanárok, hogy arra hivatkoznak: „Ezeket úgyse érdekli.” („Ez már egy más nemzedék, csak a mobiltelefonuk érdekli őket.”) Hányszor kiderül ugyanakkor, hogy ha élményszerűen ismertetjük meg az adott helyet vagy mutatjuk be a népi hagyományt nekik, interaktívan, foglalkoztatva őket, akkor el kezd működni a ráhangolódás, a figyelem és el kezd kialakulni az a kötődés, amit aztán tovább lehet erősíteni. Ezt persze nem középiskolában kell kezdeni, még csak nem is általános iskola felső osztályaiban, hanem az óvodában. Módszertan van, megfelelő tankönyvek, jó példák a rendelkezésünkre állnak.

A hon- és népismeretét érdemes tanítani tanórán és azon kívül is. Megmutatja a fiataloknak, hogy milyen szép és csodálatos szülőföldjük, hogy mennyi értéket hordoz, hogy milyen gazdag örökséggel rendelkeznek. Mindezt ki lehet hagyni az oktatásból, csak szerin-

tünk nem érdemes. A hon, a haza megismerése hozzásegít a helyes önismerethez, az egyén kiteljesedéséhez. Úgy nem lehetünk ugyanis teljes értékű emberek, hogy megfelelünk arról a közösségről, amihez tartozunk, arról a hazáról, ahová születtünk. A boldogságot csak közösségben tudjuk igazán megélni: helyi és nemzeti közösségben. Ez még akkor is így van, ha sokan nem tudják, mit veszettek azzal, hogy nincs igazi kötődésük, hogy nem ismerték meg őseik örökségét.

Az oktatás szerepe ezen a területen még inkább felértékelődött a XXI. században, hiszen, mint legutóbb Paládi-Kovács Attila néprajztudós, akadémikus a NAT idén elkészült tervezete kapcsán megjegyezte: a mai világ „urbanizálódott, modern társadalmában már kevésbé működnek a néphagyományok átörökítésének évszázadokon át létező családi, falusi formái, közösségei, intézményei”. Ez így van és ezért is fontos, hogy a honismeret ne csak tanórán kívül vagy modul-szerűen, más tantárgyakban jelenhessen meg, hanem önállóan is. Hosszú folyamat eredménye, hogy *kötelezően választható tantárgyként* megjelent az általános iskola 5. osztályában és most, amikor még tovább kellene lépni, veszélybe került ez is. A Honismereti Szövetség elnökeként ezért kértem a közelmúltban az oktatásért is felelős miniszter urat, hogy ne maradjon ki a *Nemzeti Alaptantervből* a hon- és népismeret tantárgyi, hogy ne vissza-, hanem előrelépünk inkább, a kötelezően választhatóból váljon kötelezővé annak tanítása. Egyébként is elég rossz üzenete van annak, hogy a *Nemzeti Alaptantervből* kikerül a nemzeti öntudatot erősítő tantárgy. Remélem, kérésünk meghallgatásra talál és a döntés pozitív és előremutató lesz ebben a fontos kérdésben. A az mindenestre biztató, hogy egy minisztériumi egyeztetésen elmondhattuk érveinket, kifejtettük véleményünket.

Azt immár kutatások is bizonyítják és több mint másfél évtizednyi tapasztalat, hogy a honismeretet fontosnak tartják az iskolák. Baksa Brigitta, Pedagógiai Munkabizottságunk tagja már 2015-ben részletesen írt erről egyik nagy tanulmányában. Ebből megtudhattuk: 2001-ben a vizsgált intézmények 47%-ában jelezték, hogy önálló órakeretben tanítják a hon- és népismeret tárgyat, 2009-ben pedig már 57%-ra nőtt az arány, míg 2014-ben az iskolák 78%-ában választották. Az adatok tehát a Napnál is világosabban azt mutatják, hogy az iskolák nyitottabbá váltak a helytörténeti és néprajzi ismeretek közvetítésére és a tantárgy egyre hangsúlyosabb szerepet kapott.

A honismeret tanítása Magyarországon, de mindenhol Európában és a nagyvilágban különösen fontossá vált századunkban. A globalizáció – immár kiegészülve a migráció következményeivel – komoly veszélyt jelent a nemzeti közösségekre, szűkebben nézve az egyén identitására. A globalizáció fogyasztókban gondolkodik, azt szeretné, ha nem nemzeti, ha nem helyi értéinkhez, őseink hagyományaihoz ragaszkodnánk, hanem ilyen-olyan termékekhez. Azt hazudja, hogy a termékek által gazdagodunk, hogy azok birtoklása tehet minket boldoggá. De kérdem én: milyen boldogság az, amelynek megszerzésekor már tudhatjuk, hogy néhány évig jó csak, mert elromlik? Persze újra és újra megvehetjük, mert ez a cél. Nem is kell gondolkodnunk, mert helyettünk megmondják, hogy mi a jó és mi az értékes nekünk. Ezzel szemben népi hagyományaink, nemzeti kultúránk magában hordozza az értéket, nem azért, mert jó reklámmal, manipulatív eszközökkel eladható, mint egy-egy legyártott termék. Nem attól lesz érték, hogy valamilyen hatalom vagy szervezet kinyilvánítja, hogy az, és nem is attól, hogy egy grémium ráüti a pecsétet, bár lehet ilyen megjelölése pl. egy mesterség kiváló termékének. Az idő és a közösségi ragaszkodás az, amely értékes hagyományokat szült a múltban. Nem egy-két évig működő és eladható dolog a hagyomány vagy közös múltunk. Ezekbe kapaszkodhatunk igazán és nem talmi dolgokba. Nem először idézem Halász Péter, elnökelődöm egyik nagyon kifejező képét,

amelyet a hagyományokról fogalmazott meg – mindnyájunk számára: „A hagyomány olyan, mint az énekesnek a kotta, a szőlőnek a karó: irányt mutat, támaszt nyújt. A hagyományok nélküli ember pedig olyan, mint a házatlan csiga – védtelen, kiszolgáltatott, befolyásolható.” Igen, a globalizáció papjai ezt akarják: legyünk védtelenek, kiszolgáltatottak, majd ők megvédenek és felszabadítanak. A migráció, a nagy keveredés is jó, mert igazából mi is az a nemzet?! Nincs is olyan, mindenki már alaphból keverék, és a múltba révedésnek mi haszna lehet. Fokozatosan minden szépet és értékeset le akarnak rombolni, hogy megteremtsek saját világukat, ahol az az abszolút érték, hogy mindent lehet. Ennél a pontnál azonban most megakasztom ezt a gondolatmenetet, mert hosszasan lehetne sorolni, hogy hogyan próbálja lerombolni egy hangos és erőszakos kisebbség mindazt, amit őseink értéként ránk hagytak. Tudatos, értékromboló munkájukkal szemben is, de alapvetően közös nemzeti értékeink mellett kiállva kell nekünk is még nagyobb lelkesedéssel, tudással, odafigyeléssel tennünk azért, hogy ne egy szimplán fogyasztói tömeg részeként éljünk és éljenek honfitársaink, nemzettársaink, hanem egy értékközösség, egy nemzeti közösség alkotó részeként.

Mondhatjuk erre, hogy nem könnyű feladat, már-már reménytelen, de Adyval szólva: muszáj-Herkulesként meg kell mégis próbálnunk. Bár rögtön eszembe jut egy másik klaszszikus mondás: „*Ne próbáld, tedd...!*” (Yoda mester) Mondhatunk szép szavakat, ha nem aszerint cselekszünk. Igaz ez az egyén, egy civil szervezet vagy a kormányzat esetében is. Nem elég kimondanunk, hogy fontos a hazafias nevelés, nemzeti értékeink megőrzése és átadása a következő nemzedékeknek, hanem mindent meg kell tenni ezért. A hétköznapiokon és az ünnepnapokon egyaránt. A hétköznapiokban pedig leginkább az oktatási rendszer keretein belül tehetjük meg ezt. Visszatérve ennek kapcsán a honismeret tanításához: ahogy a társadalomismeret elérte mostanra az önálló tantárggyá válás végső formáját, úgy a hon- és népismeret esetében is „illő és üdvös” lenne ez. Nem jelenti persze ez azt, hogy más tantárgyak tartalmában, tananyagában ne jelenhetne meg, hisz valahol minden honismeret – ahogy azt mi honismerők szoktuk mondani. De a kettőnek – önálló tantárgy és tantárgyakba integrálás – nem kizárnia kell egymást, hanem kiegészítenie. Különböző tudásanyag szerves részeként, de rendszerben is kell látniuk a fiataloknak azt a gazdag örökséget, amit majd nekik kell átadniuk. De, ahogy elnök asszony mondta: először meg kell élniük.

Nagy öröm és bizakodásra okot adó fejlemény a felsőoktatási intézményekben tapasztalható nyitás a honismeret oktatása irányába (ld. a pécsi és debreceni egyetemeket).

Kívánok minden résztvevőnek tartalmas konferenciát, jó beszélgetéseket és új barátságokat, mert rendezvényeinknek valahol ez is fontos célja!

*Debreczeni-Droppán Béla*

